

Molnár Orsolya

Tévénézési szokások, szülői interpretációk egy erdélyi rurális településen (kutatási tematizáció)

1. A kutatás tárgya

Kutatásom során az 5-8. osztályos (11-15 éves) serdülő gyerekek tévéhasználati szokásainak vizsgálatával, illetve a szülők gyerekeik tévénézési használatának interpretációjával foglalkozom egy székelyföldi rurális településen. A vizsgált célcsoportot a Maros megyei Marosszentgyörgy község Szent György Általános Iskola 5-8. osztályos gyerekei, illetve az ők szülei képezik.

A 21. századi társadalmat számos pontban meghatározza és ugyanakkor megalapozza a rohamos digitális fejlődés, a digitális tér, amely mintegy keretként funkcionál a hétköznapjainkban. A szocializációs folyamatot egészen kicsi kortól kezdődően befolyásolják a különböző info-kommunikációs eszközök (IKT eszközök). A tévéműsorok, a hallgatott zenék, a videójátékok, a közösségi oldalak, honlapok tartalmi formálják a fiatalok értékrendszerének kialakulását, a stílusukat, a fogyasztási szokásaikat (ételek, italok, ruházat, kiegészítők), viselkedési kultúrájukat (Kaiser Family Foundation, 2010). Annak ellenére, hogy folyamatosan új digitális eszközök, illetve a meglévő digitális eszközöknek új funkciói, szolgáltatásai jelennek meg, a tévé jelenléte a családok életében továbbra is meghatározó, az egyik leggyakrabban előforduló eszköz az otthonokban. A tévé képernyője előtt töltött idő nem vonható kétségbe, azonban kérdés, hogy mit, mennyit, mikor, hogyan, hol?

1.1. Társadalmi kontextus

Marosszentgyörgy Maros megye egyik rurális települése, mely a történelmi Székelyföld keleti részéhez tartozik. Marosvásárhely közvetlen szomszédságában fekszik, központként a Marosvásárhely Metropoliszövezet részét képezi. Jelenleg közel 12 ezer lakosú település, melyből a magyar lakosság van többségben (50% fölött), e mellett románok és romák élnek a településen.

A Szent György Általános Iskola az egyedüli oktatási intézménye Marosszentgyörgynek, ahova több mint 800 gyerek jár nemzetiségtől függetlenül, nullától nyolcadik osztályig. Az 5-8. osztályos gyerekek száma jelenleg 259, évfolyamonként 3-4 osztály, melyből többnyire 2 osztály magyar nyelvű oktatásban részesül. Az oktatási intézmény ebben az évben ünnepli megalakulásának 100. évfordulóját.

2. Elméleti keretbe-helyezés

A tévénézési szokások vizsgálatával párhuzamosan olyan fogalmak merülnek fel, amelyek tisztázása fontos a kutatásom során. A következőkben három ilyen mentén fogom tárgyalni a tévénézés folyamatát és annak következményét: szocializáció, szabadidőfelhasználás és kultúra.

2.1. Szocializáció

Giddens (Giddens 2006) szocializációs közegeknek nevezi az olyan csoportokat vagy társadalmi kontextusokat, amelyekben a szocializációs folyamatok zajlanak. Szerinte az egyén életének bizonyos szakaszaiban több szocializációs színtér is szerepet játszhat, ezen színterek strukturált csoportok vagy környezetek (Nagy Ádám, 2013). Giddens négy színteret mutat be: a család, a kortárs csoportok, az iskolák/munkahely és a tömegkommunikációs eszközök (Nagy Ádám, 2013). A kutatásom során főként a tömegkommunikációs eszközök fognak lényeges szerepet betölteni, azonban, mivel ekkora gyerekekről van szó, az elsődleges szocializációs közeg, a családi kontextus is elengedhetetlen.

2.2. Szabadidőfelhasználás és média

A tévénézés aktusa szabadidős tevékenység lévén, magával vonja a szabadidőfelhasználás fogalmának kibontását. A szabadidő az ipari társadalom termékeként jelent meg a szervezett tömeges foglalkoztatás következményeként. Ebben az időben élesen különvált a munkával és a pihenéssel, szórakozással eltöltött idő. Az egyén a gyárban való foglalkozás után szabadon rendelkezett a fennmaradt idejével. Az információs társadalom azonban paradigmaváltást hozott az emberek szabadidőfelhasználásában és az arról való gondolkodásban (Fekete Mariann – Tíbori Tímea, 2018). A posztmodernitásban megjelent termékként az eIdő, ami egy szociális konstrukció, a társadalmi élet új rendezőelve (Fekete Mariann – Tíbori Tímea, 2018). Ez rendezetlenséget szült, elmosta a határt munka, pihenés és szórakozás között. Az életvezetés stabilitását és kiszámíthatóságát egy lendületesebb, kreatívabb világ váltotta fel.

A digitális eszközök fejlődésével és sokszínűségével, az egyén fókusza egyre inkább kitágult, az IKT eszközök folyamatosan beolvadtak a családok hétköznapijaiba. Megjelent a „szabadidő szentháromság” jelensége (Fekete, 2018), azaz a fiatalok túlnyomórészt az internet, a televízió és a barátokkal töltött időt részesítik előnyben.

2.3. Kultúra és média

Tévénézés közben kultúrát fogyasztunk, majd a folyamat alatt formálódik a jelen kultúrájához való viszonyunk, tehát egy kétirányú kapcsolatot tárgyalunk kultúra és média között. A technikai – technológiai fejlődés következtében a kultúra jellege is megváltozott, fokozatosan kiépült a látványtársadalom, bekövetkezett a *pictural turn*, azaz a képi fordulat (Almási, 2002). A változás következtében egyre nagyobb hangsúlyt kaptak a vizuális műfajok, ami által fejlődött a vizuális kultúra. A fiatalok szabadidejük jelentős részét mozgóképek élvezetével töltik, számottevően a tévé és a számítógép képernyője előtt (Fekete Mariann – Tibori Tímea, 2018).

Marshall McLuhan, a technikai determinizmus egyik képviselője szerint a technikai találmányok mindig kulturális változást vonnak maguk után. Egy jellegzetes mondata szerint „Miközben alakítjuk eszközeinket, azok is formálnak bennünket.” (Em Griffin, 2003).

3. Nemzetközi médiakutatások

Médiafogyasztással és annak hatásával kapcsolatos kutatások szinte egyidősek a tévé megjelenésével. Évről évre készülnek felmérések arról, hogyan alakul a társadalom viszonya a különböző digitális eszközökhöz, mennyi időt szánnak rá az egyének, milyen döntéseket hoznak a médiaválasztással kapcsolatban.

A Kaiser Family Foundation által 2010-ben végzett tanulmány szerint a fiatal amerikaiak médiafogyasztását a tévé dominálja annak ellenére, hogy az elmúlt évek folyamán egyre több digitális eszköz jelent meg (Kaiser Family Foundation, 2010). Szintén az általuk végzett tanulmányban jelenik meg az is, hogy a 8-18 éves gyerekek 99%-nak otthonában van legalább egy tévékészülék, de 79%-nak 3 vagy annál több is (Kaiser Family Foundation, 2010). A fenti adatok szerint az amerikai gyerekeknek nem jelent akadályt a televízióhoz való hozzáférés. A szülők megengedő magatartását bizonyítja az, hogy már 2010-ben a 8-18 éves gyerekek 71%-nak a saját szobájában is van egy tévékészülék. A szülők inkább azt kívánják gyerekeiknek meghatározni, hogy mit nézzenek és kevésbé befolyásolják a tévé előtt eltöltött időt (Kaiser Family Foundation, 2010).

Az európai fiatalok tévé előtt töltött ideje mérsékeltebbnek tűnik. Egy 2021-es kimutatás szerint a megkérdezett fiatalok csupán 51%-a néz napi rendszerességgel tévét (Heike vom Orde (IZI) – Dr. Alexandra Durne, 2021). Az Ofcom Making Sense of Media Egyesült Királyságban végzett kutatása szerint a gyerekek egyre kevesebb tévéműsort néznek, inkább a VoD (video on demand) szolgáltatásokat választják (Ofcom, 2020).

A Magyar Ifjúság Kutatás 2016-os adatai szerint újra népszerűvé vált a tévénézés: a fiatalok (15-29 évesek) 72%-a napi szinten néz tévét (Fekete – Tibori, 2018). Az online jelenlét nem jelent kevesebb tévénézést: az állandóan online fiatalok 67%-a naponta néz tévét (Tóth, 2018).

Az IPSOS által végzett KIDCOMM, 8-17 éves gyerekek médiahasználati szokásaira vonatkozó kutatása szerint a háztartások 94%-a valamilyen családi vagy extra tévécsomaggal rendelkezik (KIDCOMM, 2019).

3.1. Térségi médiakutatások

A székelyföldi kutatások alapján érzékelhető fáziskésés a gyerekek digitális eszközhasználatának viszonylatában. Azonban ezek is azt jelzik, hogy a gyerekek és a fiatalok egyre hosszabb ideig tartózkodnak a digitális térben, amit a család és az iskola terében való tartózkodástól függetlenül, azzal párhuzamosan teszik (Bíró A. Z in Bíró A. Z. – Bodó J. – Székely K. K., 2019.). A digitális eszközök, tartalmak és használati módok gyerekekre gyakorolt hatásával kapcsolatos szakmai megközelítésekben ma már nem vitatott ezek jelentős és egyre növekvő hatása, mint ahogy az sem, hogy ezek előtérbe kerülésével gyengül a család és az iskola szocializációs szerepe (Bíró A. Z in Bíró A. Z. – Bodó J. – Székely K. K., 2019.).

3.2. Néhány megjegyzés a fenti kutatásokkal kapcsolatban

A tévénézés már nem a hagyományos tévénézést jelenti a fiatalok körében. A bemutatott kutatások mindegyike jelzi, hogy a tévénézés a többi digitális eszközzel (telefon, tablet, számítógép) együtt él, többnyire egyszerre is használják őket.

4. Alapvetési kérdés

A bemutatott kutatások alapján, a kutatásom során arra keresem a választ, hogy a technológiai modernizációs folyamat közepette, a televíziózás milyen hatással van a gyerekek szocializációs folyamatára, mennyire befolyásolja a társas kapcsolataik alakulásában, és a szülők milyen módon viszonyulnak mindehhez.

5. Változók feltérképezése

A kutatási kérdés vizsgálatához a következő változókat állítottam össze:

Független változók: kor, nem, családi jövedelem, nemzetiség, család összetétele

Függő változók: tévé előtt eltöltött idő, választott tévéműsorok, választott műfajok, választott csatornák, tévénézési időpontok, szülői befolyás léte/mértéke
Ezek összefüggéseiben a következő mennyiségi kérdésekre keresem a választ:

- mennyi időt töltenek a marosszentgyörgyi serdülő gyerekek a tévé előtt;
- változik-e a tévé előtt eltöltött idő mértéke a gyerekek nemének függvényében;
- melyik tévécsatornákat nézik a leggyakrabban;
- milyen típusú műfajokat (kaland, romantikus, si-fi, komédia stb.) kedvelnek leginkább és ez változik-e a nemük függvényében;
- milyen mértékben részesítik előnyben vagy hátrányban a hagyományos tévéműsorokat és a VoD (video on demand) szolgáltatásokat.

A célcsoport életkora lehetővé teszi azon kérdések felvetését is, melyek a viszonyulásukat, az attitűdjüket, a kapcsolati rendszerüket is vizsgálja a tévé kontextusában, mint:

- hol van számukra a tévé helye a többi IKT eszköz (telefon, számítógép, laptop, tablet, videó-játékok stb.) mellett;
- hol van a tévé helye számukra a szabadidős tevékenységek, a barátokkal eltöltött offline világ mellett;
- szükségük van-e a szülők engedélyére ahhoz, hogy tévét vagy bizonyos típusú műsorokat nézzenek;
- szoktak-e a szülővel együtt tévét nézni;
- megbeszélnek-e a tévében látottakat a barátaikkal.

6. Szülői interpretációra vonatkozó kérdések

Mivel az 5-8. osztályos gyerekek már önállóan is képesek döntéseket meghozni, saját elképzelésüket megjeleníteni, miközben még számottevően a szülők befolyása alatt élnek, a kutatásom nem csak a serdülők tévézési szokásaira fog kiterjedni, hanem vizsgálni fogom a szülők interpretációját gyerekeik tévézési szokásaival kapcsolatban. Ebben a témakörben a következő kérdésekre keresem a választ:

- Szabályozzák-e a gyerekek napi tévé előtt eltöltött idejét;
- Érvényesül-e valamilyen tiltás a különböző műfajú műsorokra;
- Mennyire követik gyerekeik tévéműsor választásait;
- Tartanak-e fenn a hagyományos tévéműsorokon kívül VoD szolgáltatásokat;
- A gyerekek tévézési szokásaik milyen mértékben befolyásolja a család dinamikáját;
- Mennyire tudja a szülő befolyásolni a gyerekek tévézési szokásait?

7. Kutatási módszerek

Kutatásom során kvantitatív és kvalitatív módszereket egyaránt fogok alkalmazni. A teljes célcsoport körében végzem a kutatást, azaz a maroszentgyörgyi Szent György Általános Iskola teljes 5-8. osztályos gyerekeivel. Önkitöltős kérdőívvel fogom a célcsoportot lekérdezni, melyet két nyelven, magyarul és románul fogok megvalósítani, tekintettel arra, hogy az iskolába járók szinte fele-fele arányban tartoznak az említett két nyelv beszélői közé. A gyerekek szülei körében 25-30 darab félig strukturált interjút fogok készíteni, mely forma lehetőséget ad a családi szempontok és viszonyulási formák értelmezésére a tévénézési szokásokat illetően.

8. Várható eredmények

Hipotézisem, hogy a televízió a folyamatosan fejlődő IKT eszközök világában még mindig meghatározó másodlagos szocializációs eszköz az erdélyi vidéki fiatalok életében.

Feltételezem, hogy a maroszentgyörgyi 5-8. osztályos gyerekek annak ellenére, hogy rurális környezetben nevelkednek, tévénézési szokásaik nem különböznek számottevően a fent említett kutatások eredményeitől, hiszen ugyanolyan mértékben férnek hozzá a különböző digitális eszközökhöz, mint a városi környezetben nevelkedett társaik.

Bibliográfia

- Bakk-Miklósi, Kinga, 2018: Erdélyi magyar fiatalok médiafogyasztói szokásai – médiapszichológiai vizsgálat
- Biró, A. Zoltán – Bodó, Julianna – Székely, Kinga Katalin, 2019: Család – Iskola – Média, A média hatása a gyermekekre és fiatalokra, Státus Kiadó, Csíkszereda
- Griffin, Em, 2003: Bevezetés a kommunikációelméletbe, Harmat Kiadó, Budapest
- László, Kinga – Puhl, Gábor: Gyerekek a képernyő előtt - Szülők gyermekeik tévénézési szokásairól, Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság
- Nagy, Ádám, 2018: Margón kívül – magyar ifjúságkutatás 2016, Excenter Kutatóközpont
- Nagy, Ádám: Szocializációs közegek, Replika 2013/2. szám, Budapest

vom Orde, Heike (IZI) – Dr. Durne, Alexandra: International Data - Youth and Media, 2021, International Central Institute for Youth and Educational Television (IZI)

Rideout, Victoria J. – Foehr, Ulla G. – Roberts, Donald F: Generation M2 – Media in the Lives of 8- to 18-Year-Olds, Kaiser Family Foundation, 2010

Soós, Gergely: Digitális Média Tények 2020, Neo Interactive Kft., Budapest

Children and parents: Media use and attitudes report 2019, Ofcom, 2020

Teen Health and the Media, University of Washington, Experimental Education Unit (https://depts.washington.edu/thmedia/view.cgi?section=medialiteracy&page=fastfacts&fbclid=IwAR0k4lJGq3vwB_Yl8PQTM1pzdSk_pkqgIADezcyaLN BqOTcFoB1BddEFIPI)

www.ipsos.com/hu-hu/elerhetok-kidcomm-gyerekkutatas-eredmenyei?fbclid=IwAR1uLV8PPn0x5GGxvDlNoVWrYnmrRJ5nYD2ymaf0HYtlyN_TkxiHeGGTeoU